

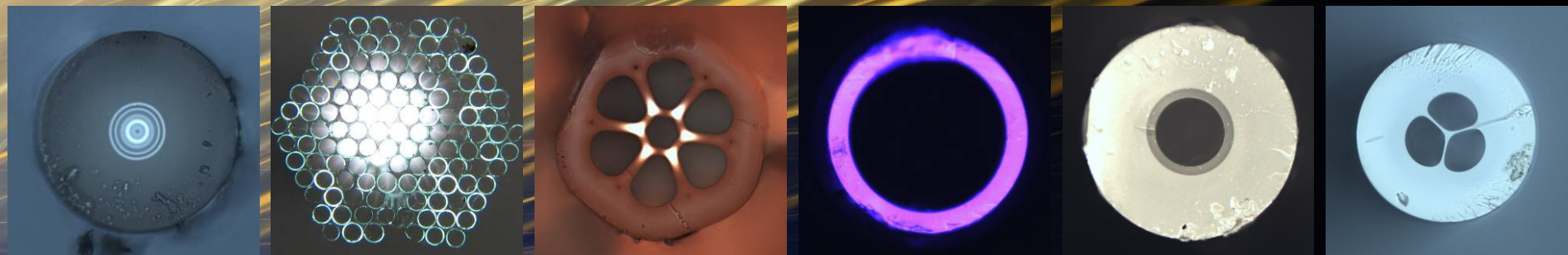

Optická vlákna a vláknové sensory

I. Kašík

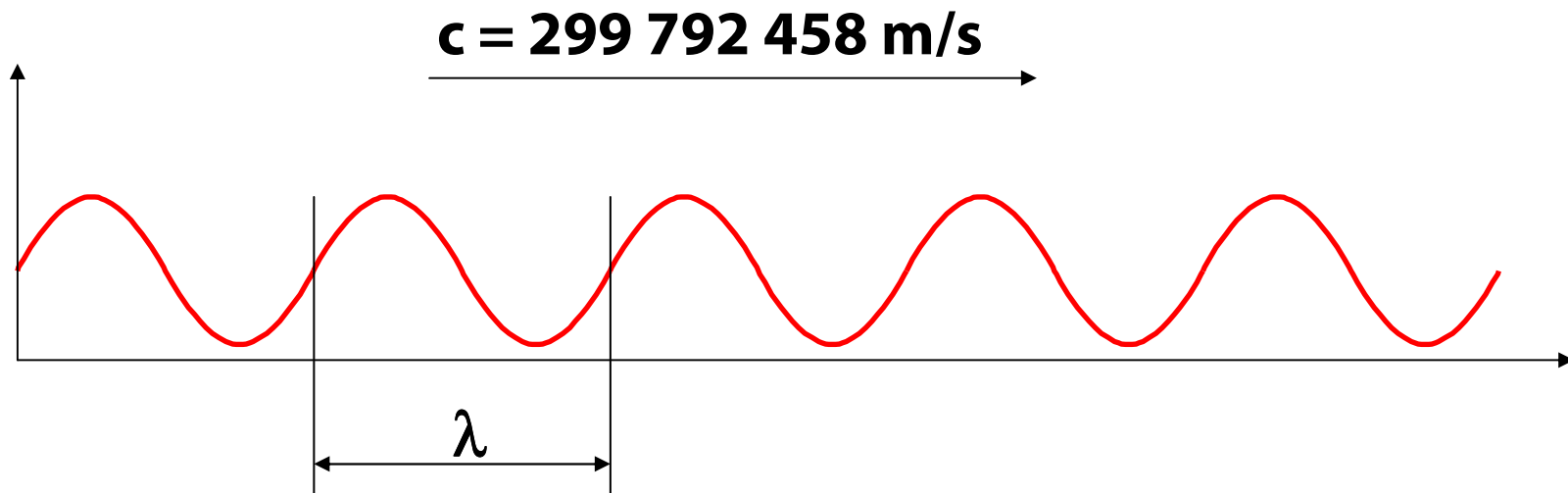
Ústav fotoniky a elektroniky, AVČR, v.v.i.

www.ufe.cz/dpt240

Fotonika

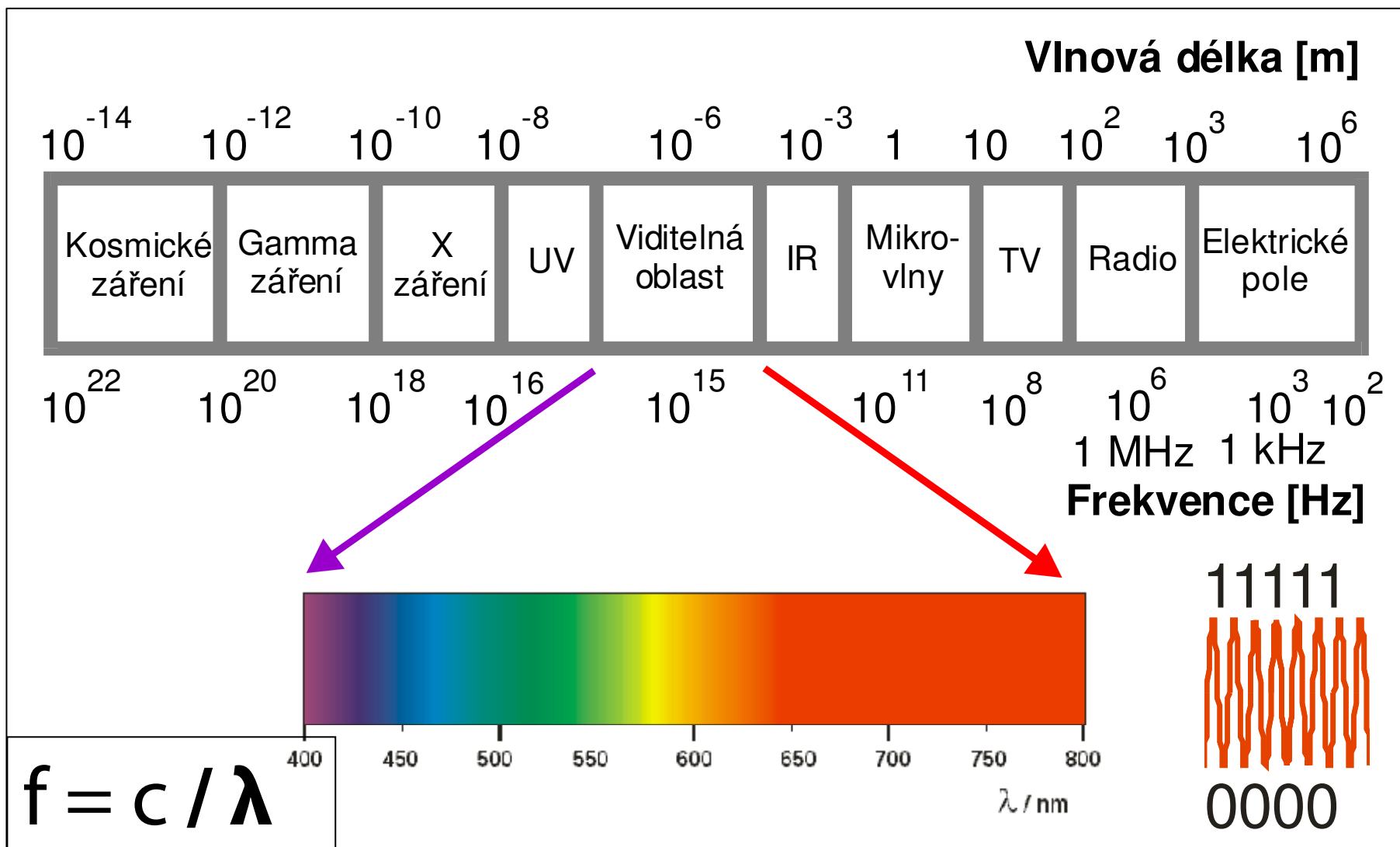
Věda zabývající se vlastnostmi a využitím fotonů => **SVĚTLO**

$$f = c / \lambda$$

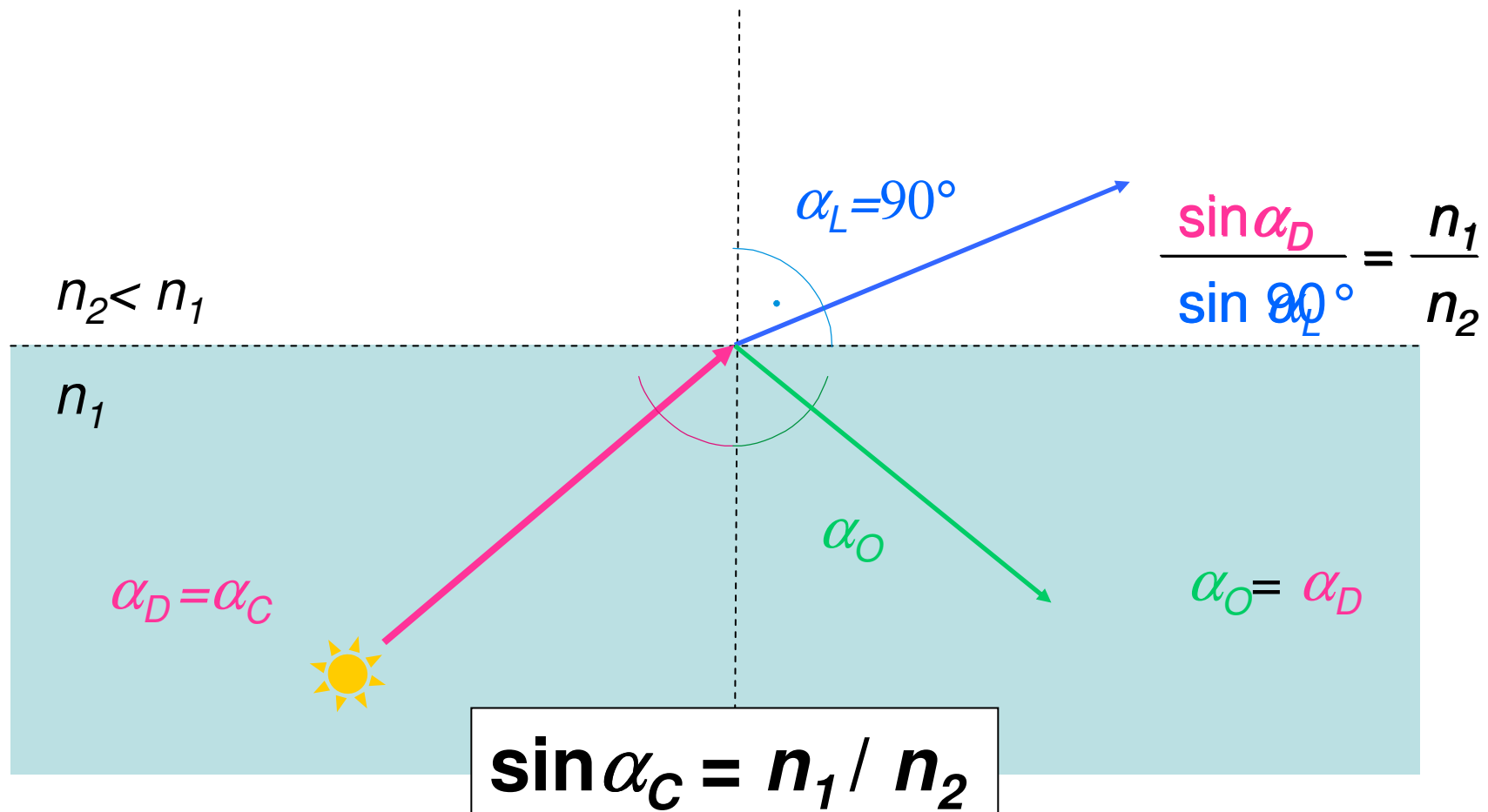
c rychlost světla
 λ vlnová délka
f frekvence

Komunikace světlem - EM spektrum

Totální odraz - princip

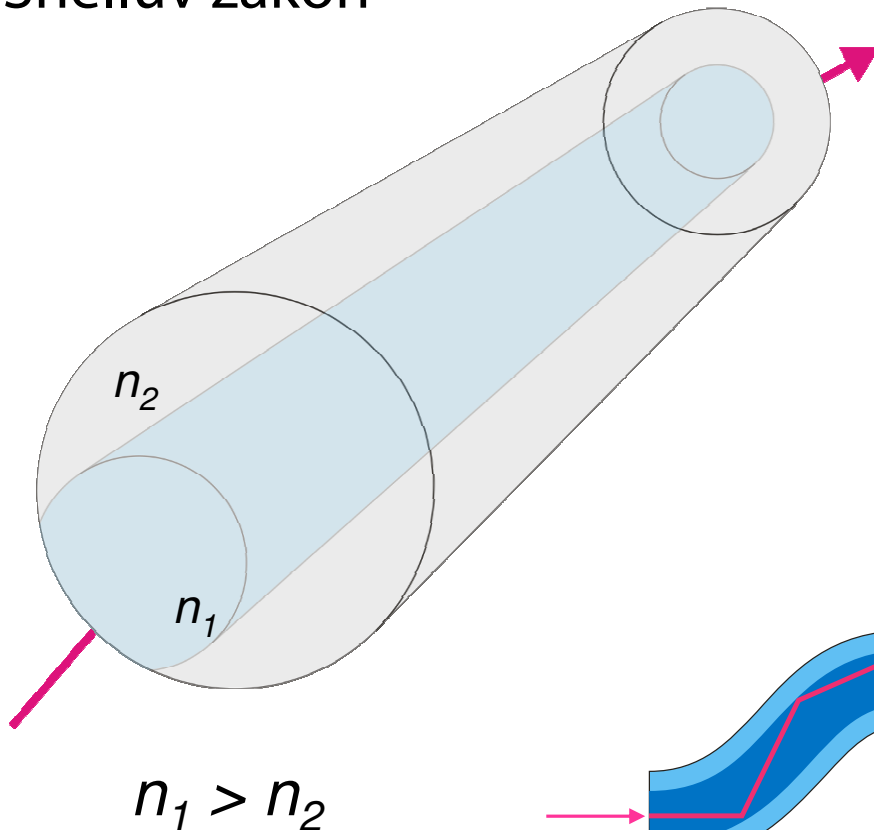
Snellův zákon

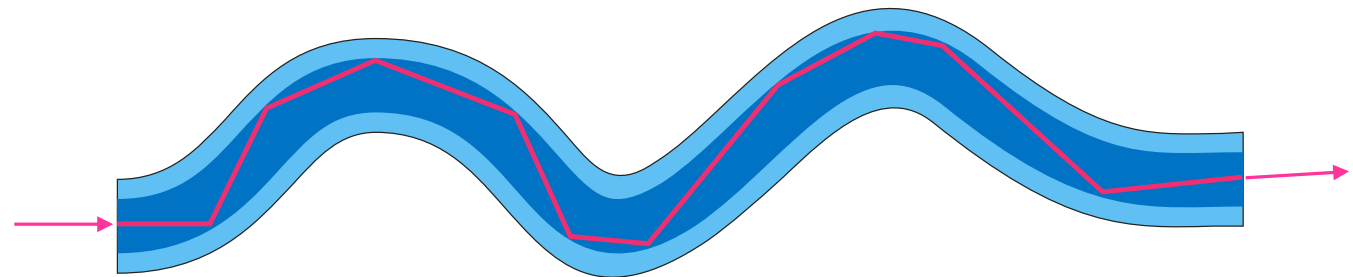
Optické vlákno

Dielektrická struktura, délka \gg poloměr, totální odraz: $n_{\text{jádro}} > n_{\text{obal}}$

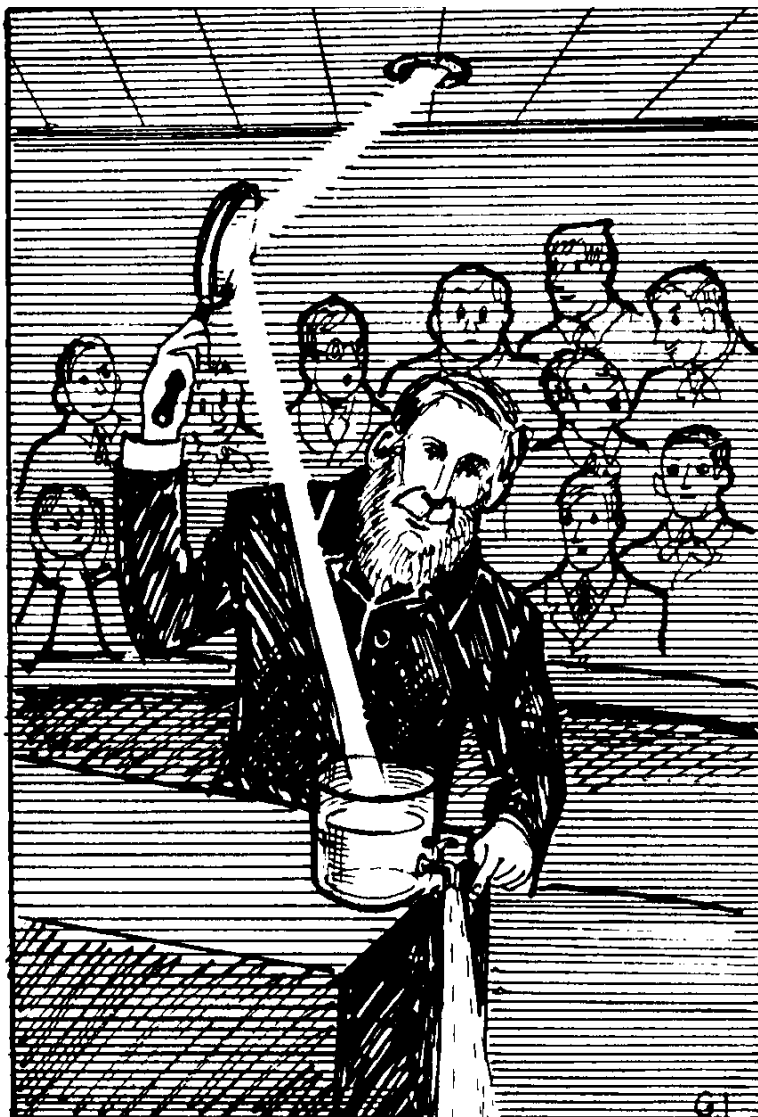
Snellův zákon

Index lomu ($n=c/v$)	
Vakuum	1
Vzduch	1,0003
Voda	1,330
Křemenné sklo	1,457

Optické vlákno

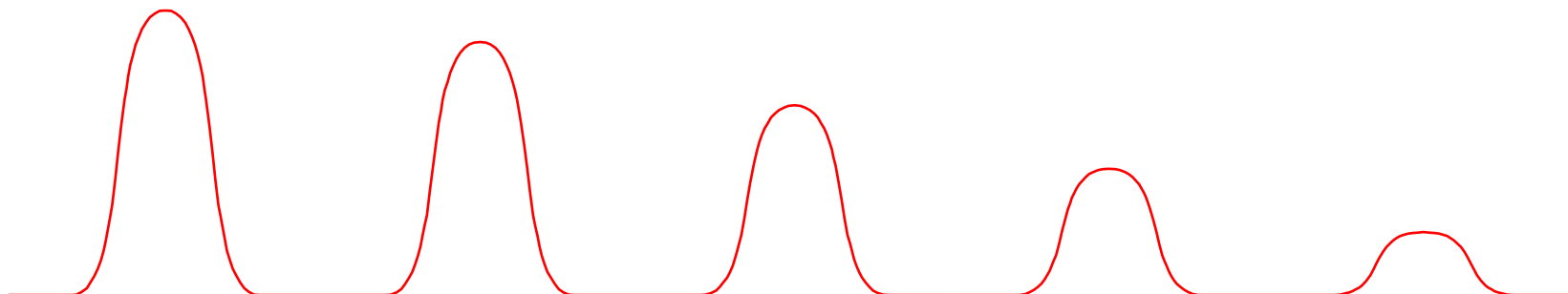
Tyndall John
1853

Snell Willebrord †1626

František Křižík, 1891

Podmínka : čistota materiálu (↓ útlum-ztráty)

Útlum optických vláken

- nejlepší vlákna **0.2 dB/km** ~ po 1 km se ztratí jen 5% výkonu
- 3 mm okenního skla odpovídají cca 2 km optického vlákna

Charles K. Kao

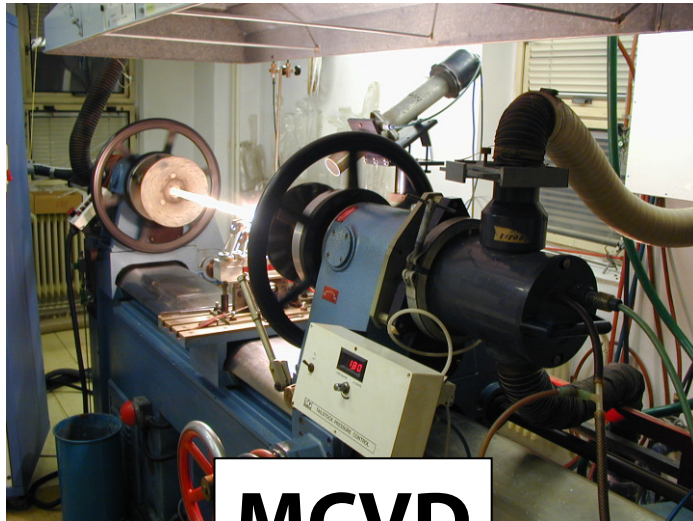
**½ Nobelovy ceny
2009**

**velmi čisté materiály
FO Optipur**

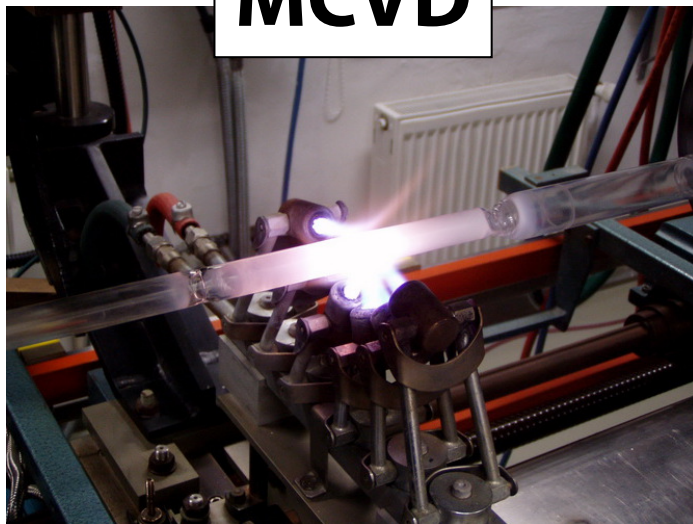
**obsah nečistot v řádu ppb
= 10^{-9}**

ULTRA ČISTÉ TECHNOLOGIE

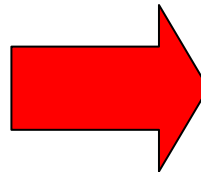
Příprava optických vláken

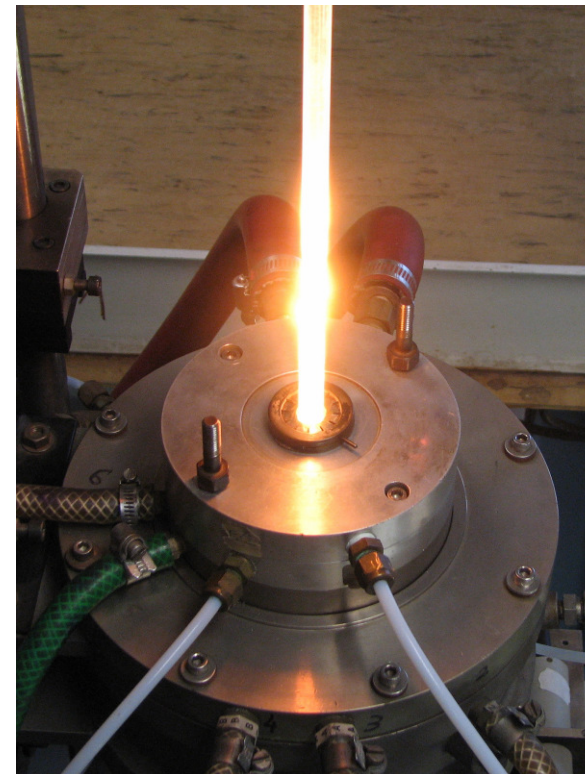
MCVD

preforma

Tažení

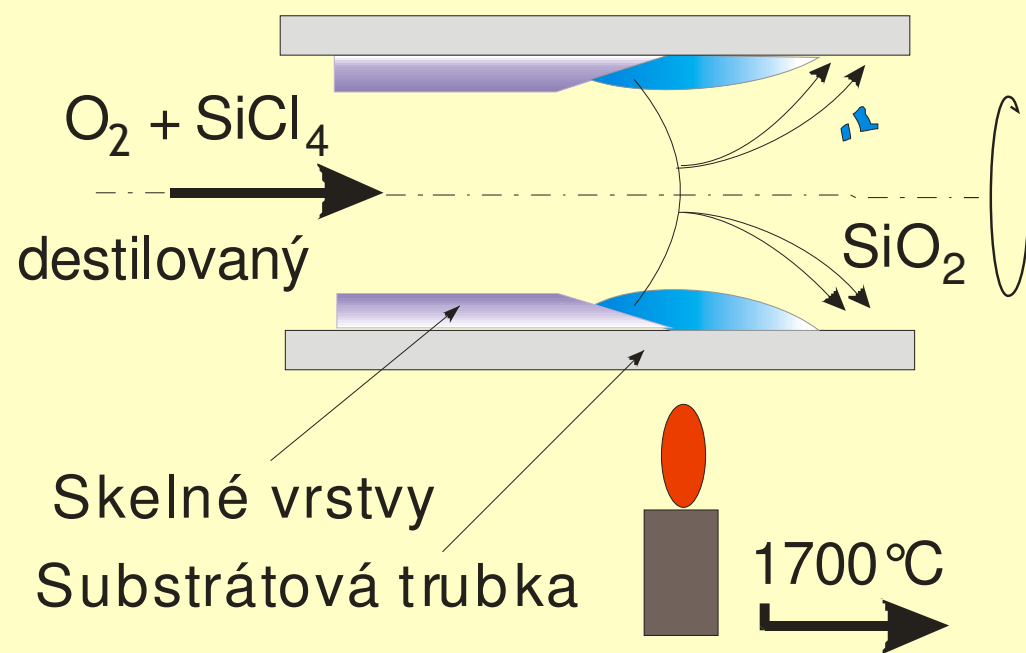

AV ČR: 1981
Corning : 1974

MCVD → Preforma

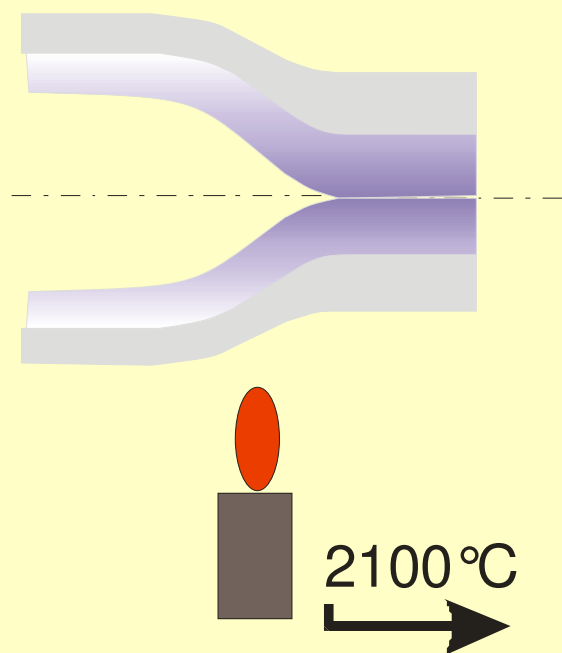
1. Depozice vrstev

SMĚS PLYNŮ

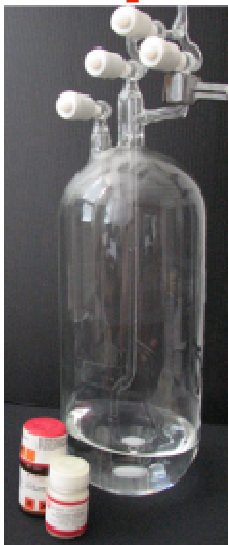
2. Kolaps

SKLO - PREFORMA

- Depozice z plynné fáze : destilované (čisté) výchozí látky
- **Vysoká čistota** ($\sim 10^1$ ppb nečistot), **vysoká přesnost** (>1 %)

MCVD → Preforma

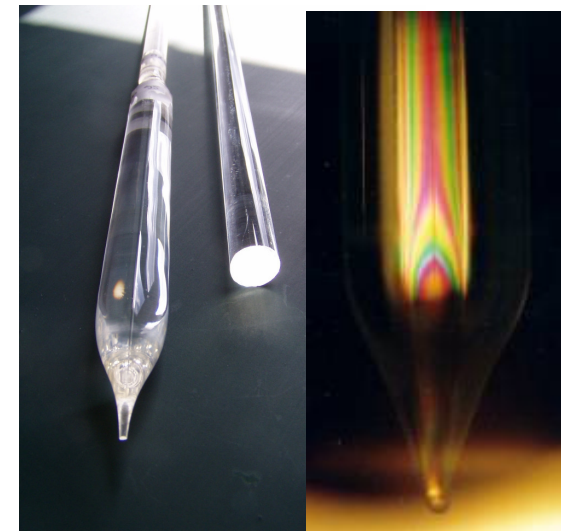

Depozice
vrstev

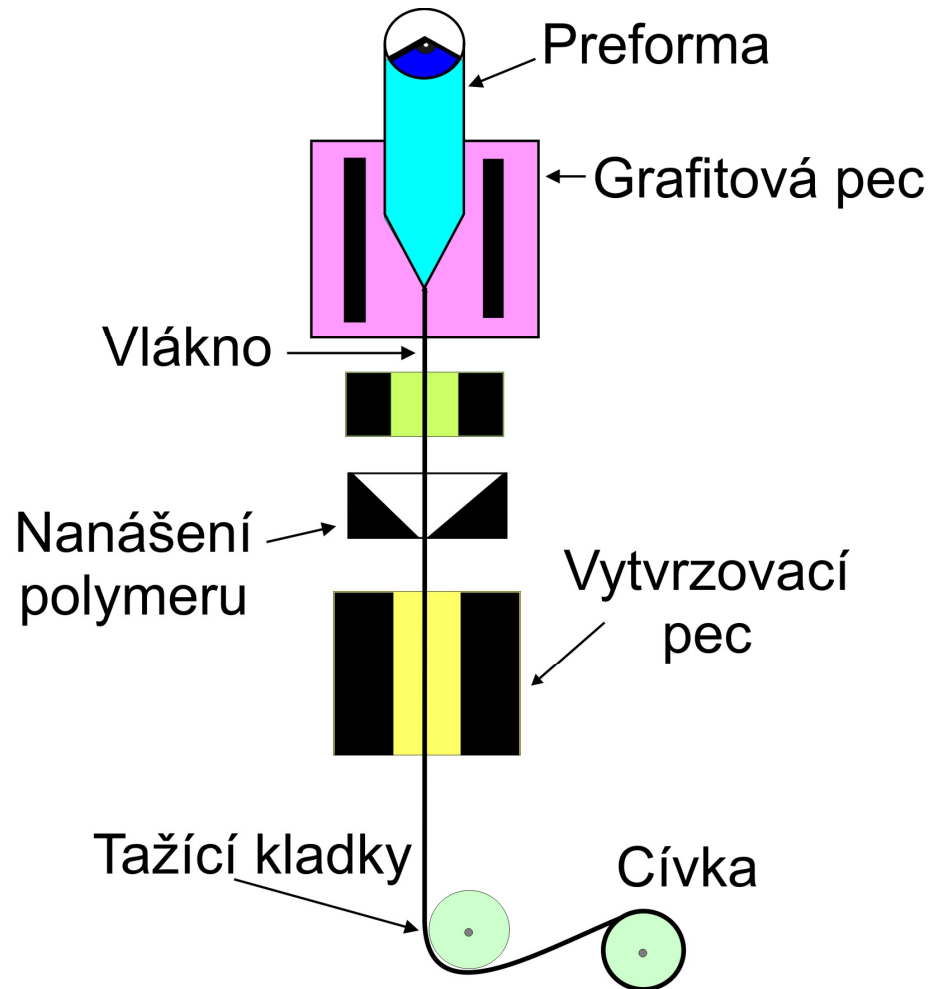
Destilované
halogenidy

Kolaps
preformy

Preformy

Tažení optického vlákna z preformy

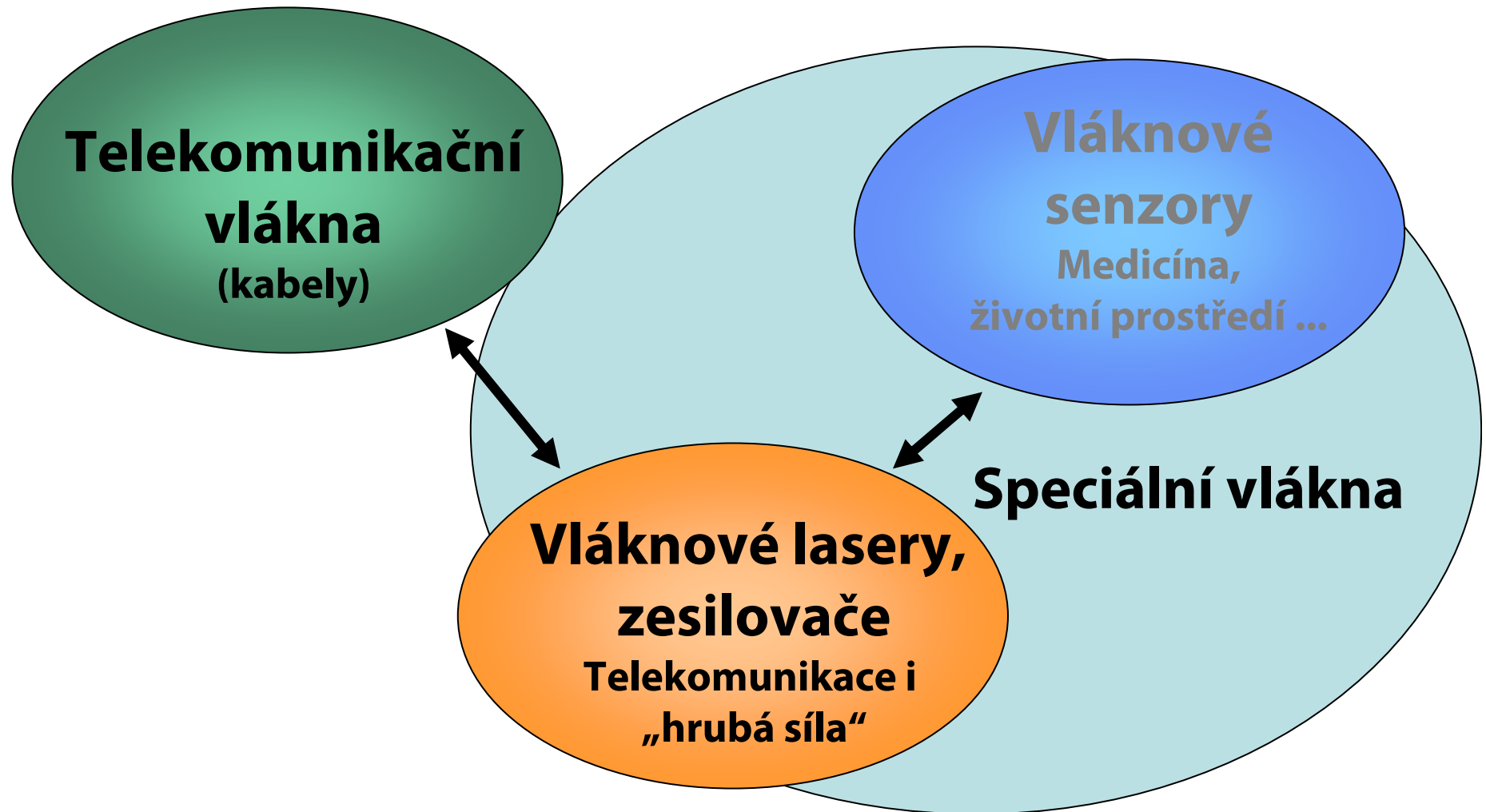

- Průměr vlákna
80-1000 μm

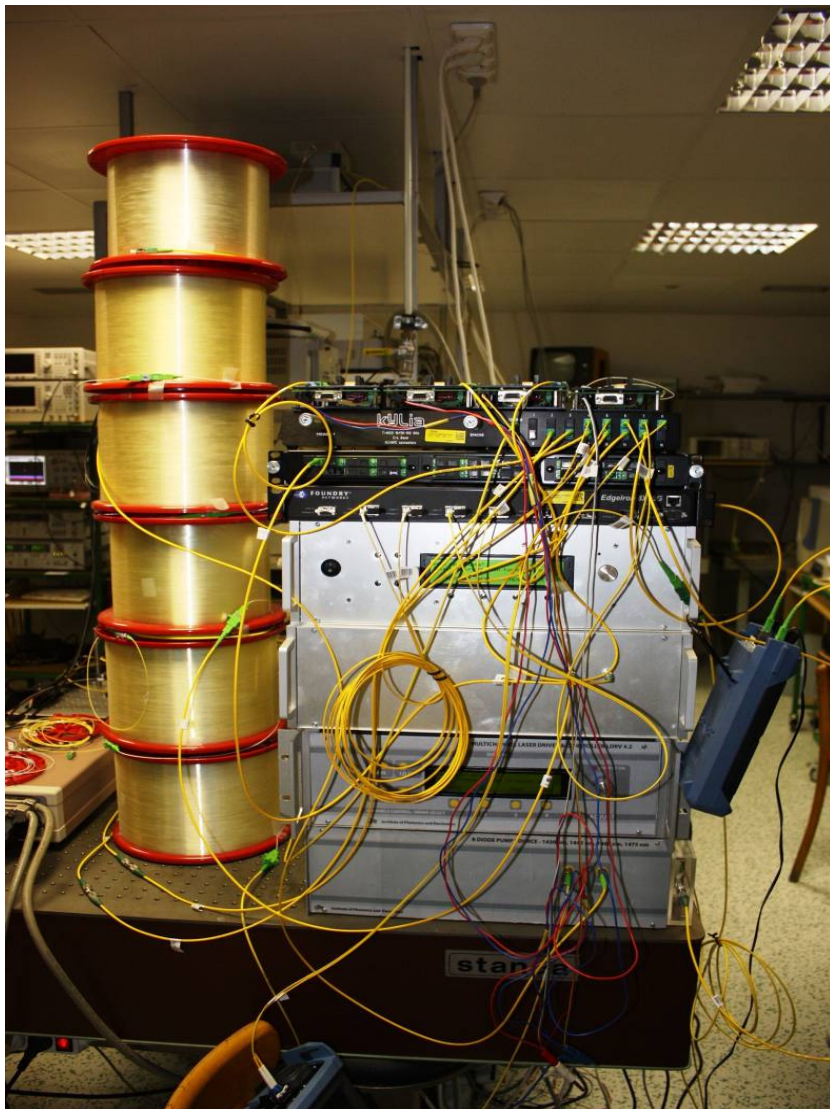
- Teplota
1800-2000°C

- **NE tkaní**
 - (textil)
- **NE rozvlákňování**
 - (skelná vata, nanovlákna)

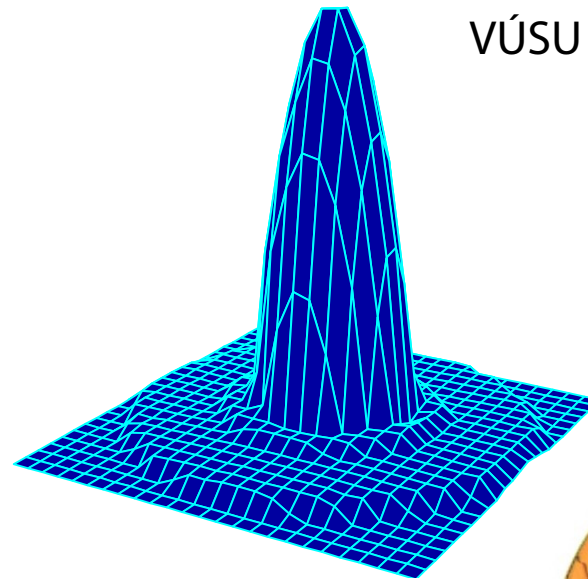
Použití optických vláken

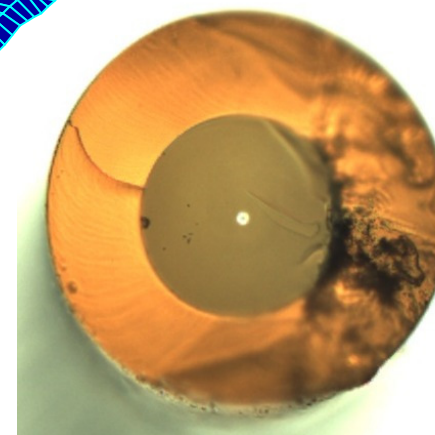
Telekomunikace

VÚSU Teplice, Hesfibel

GI - mnohavidové

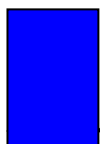

SM - jednovidové

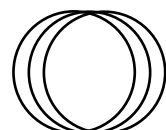
200 km komunikační linka - test

Speciální vlákna pro telekomunikace : Vláknové lasery a zesilovače

zdroj signálu

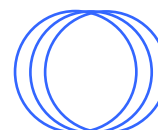

vlákno

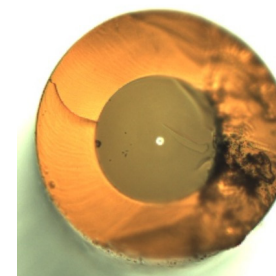
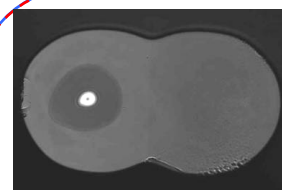
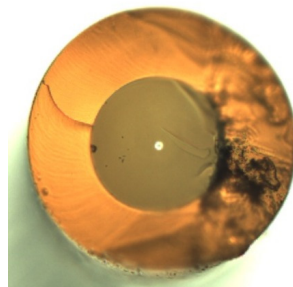

100 km

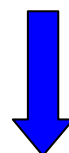
zesilovač

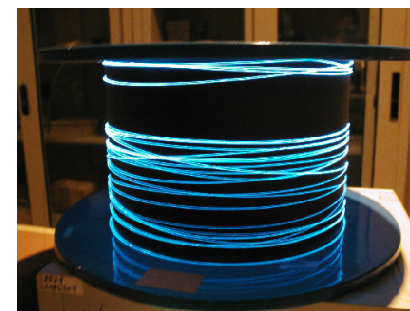
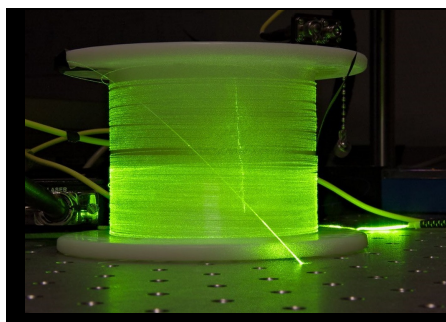
detektor

čerpací zdroj

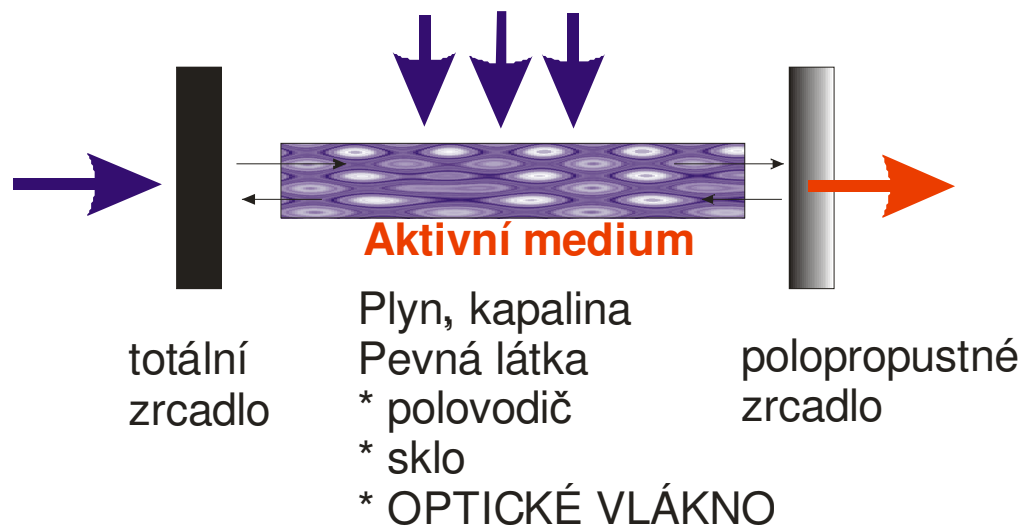
Vláknový laser

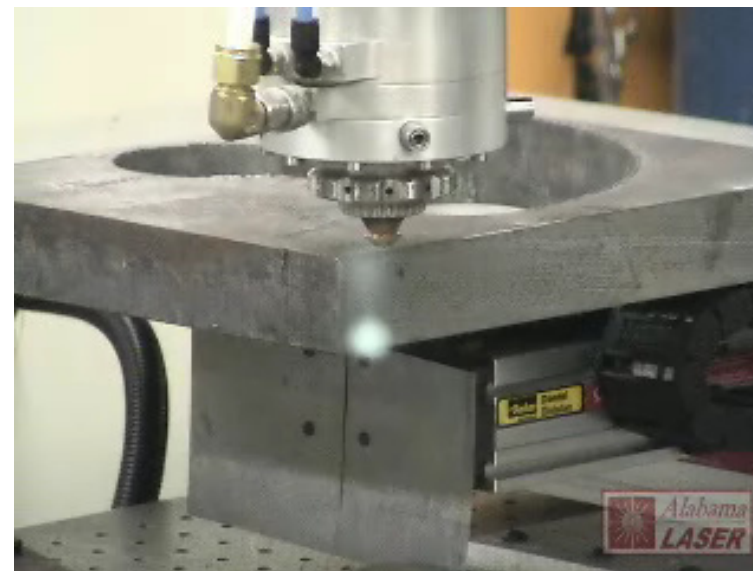
Vláknové lasery

-telekomunikace

-s vysokým výkonem

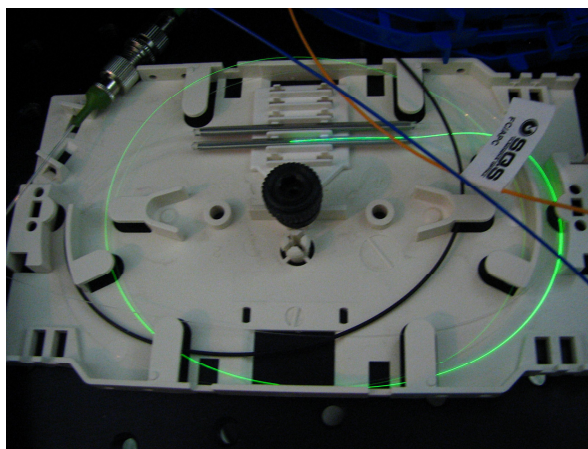
Svařování a řezání < 2kW

Intenzita světla

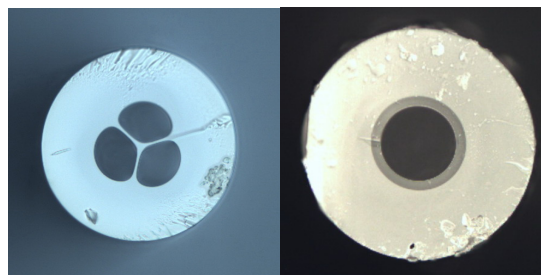
Slunce	63 MW/m ²
O. vlákno	12.7 GW/m ²

Er- fiber laser,
pulzní 197 fs,
5m rezonátor
Liekki

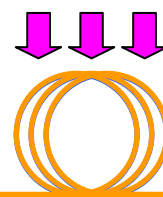
Vláknové sensory

Zdroj

Detektor

Malá zařízení pro kontinuální monitorování (bio)chemických látek a jejich koncentrace

+ na nepřístupných místech, („remote sensing“)

+ rozprostřená, mnohabodová nebo lokální

+ vhodná pro explozivní, snadno hořlavé látky

+ v místech s VN

Zdroj

Detektor

1. Refraktometrický sensor uhlovodíků

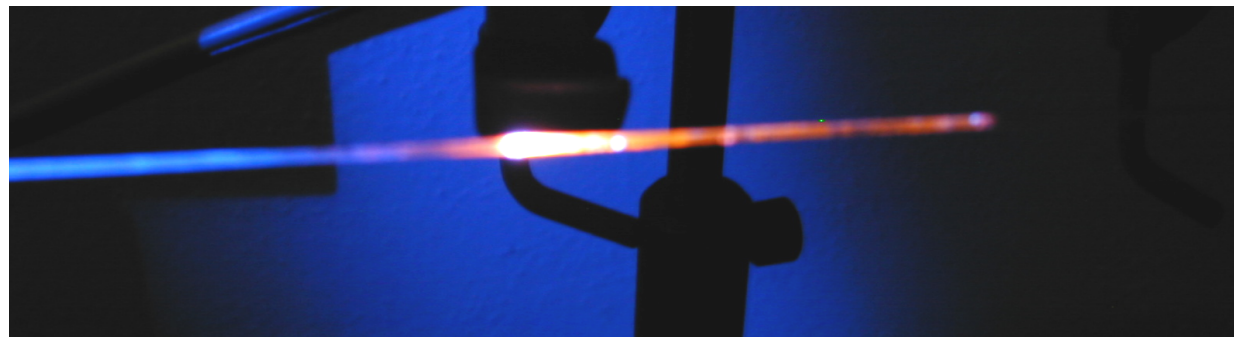
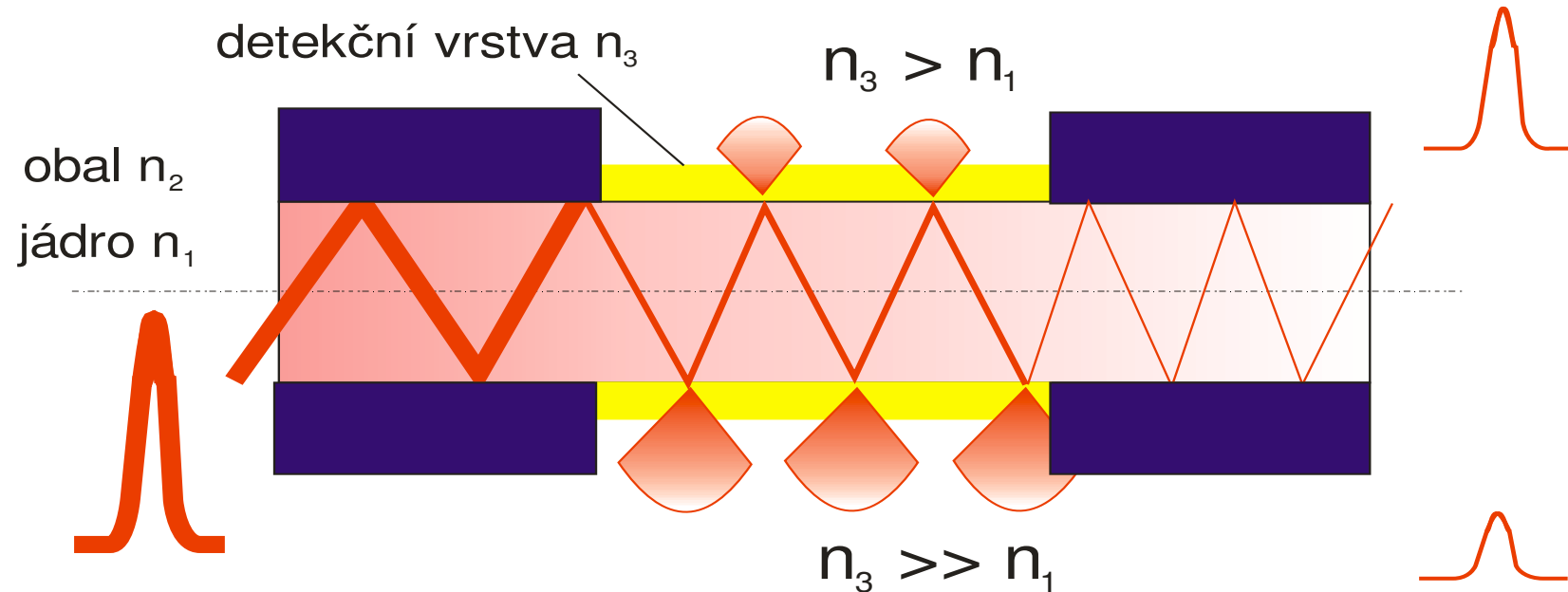
- **Systemy včasného varování**
 - havárie
 - trvalé úniky, eko-zátěže
 - přehřátí, požáry

Detekce :

1. kontinuální (24/7)
 2. rozprostřená – mnohabodová
 3. požárně bezpečná
 4. rychlá
 5. cenově přijatelná
- => vláknově-optická

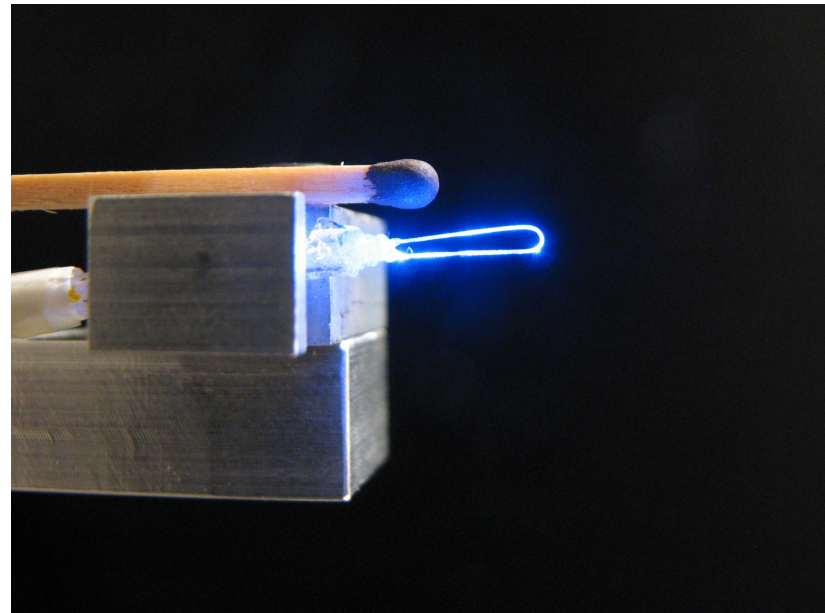
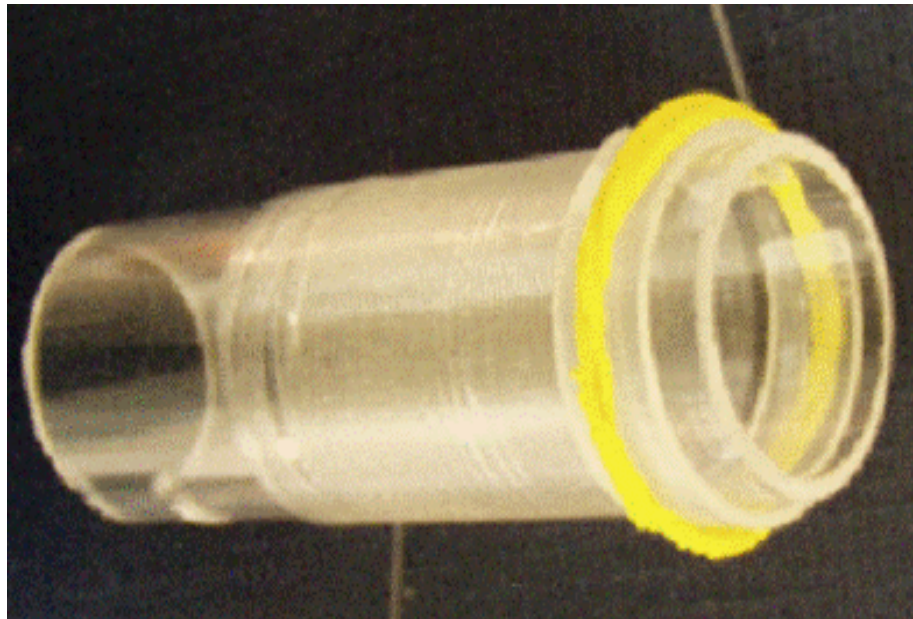
1. Refraktometrický sensor uhlovodíků

Čím větší index lomu detekované látky, tím méně prošlého světla

1. Refraktometrický sensor uhlovodíků

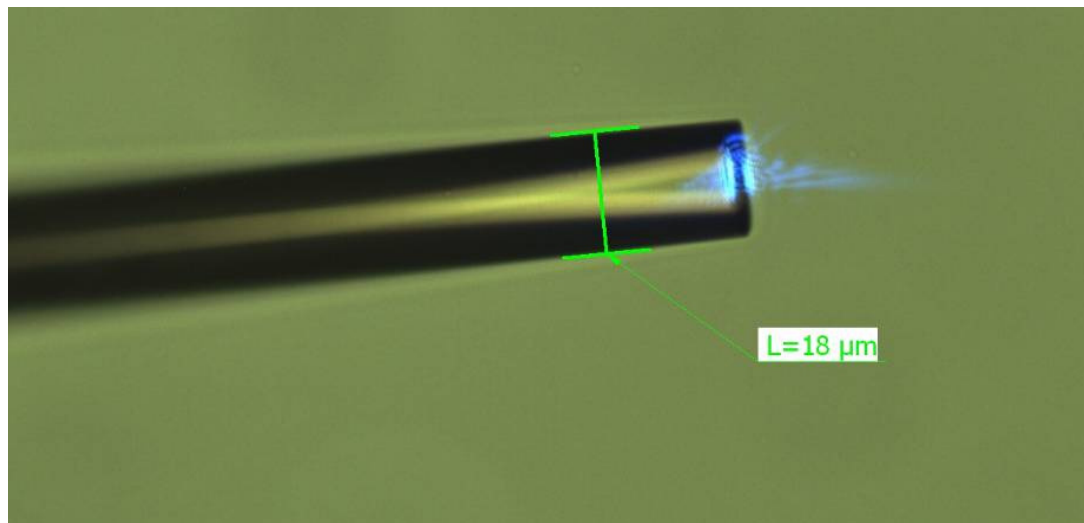
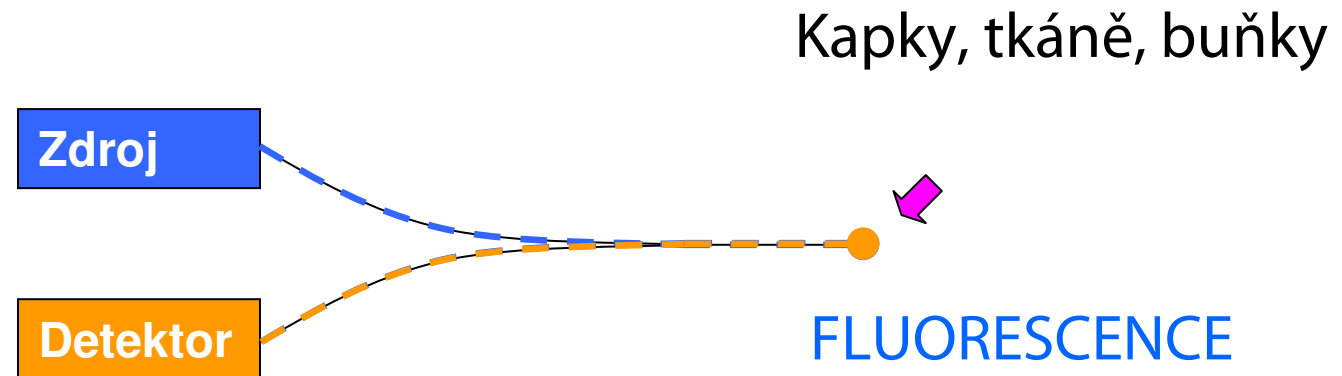
Speciální vláknové povlaky a struktury

Limit detekce ~ 3-5 mg/l (EU normy)

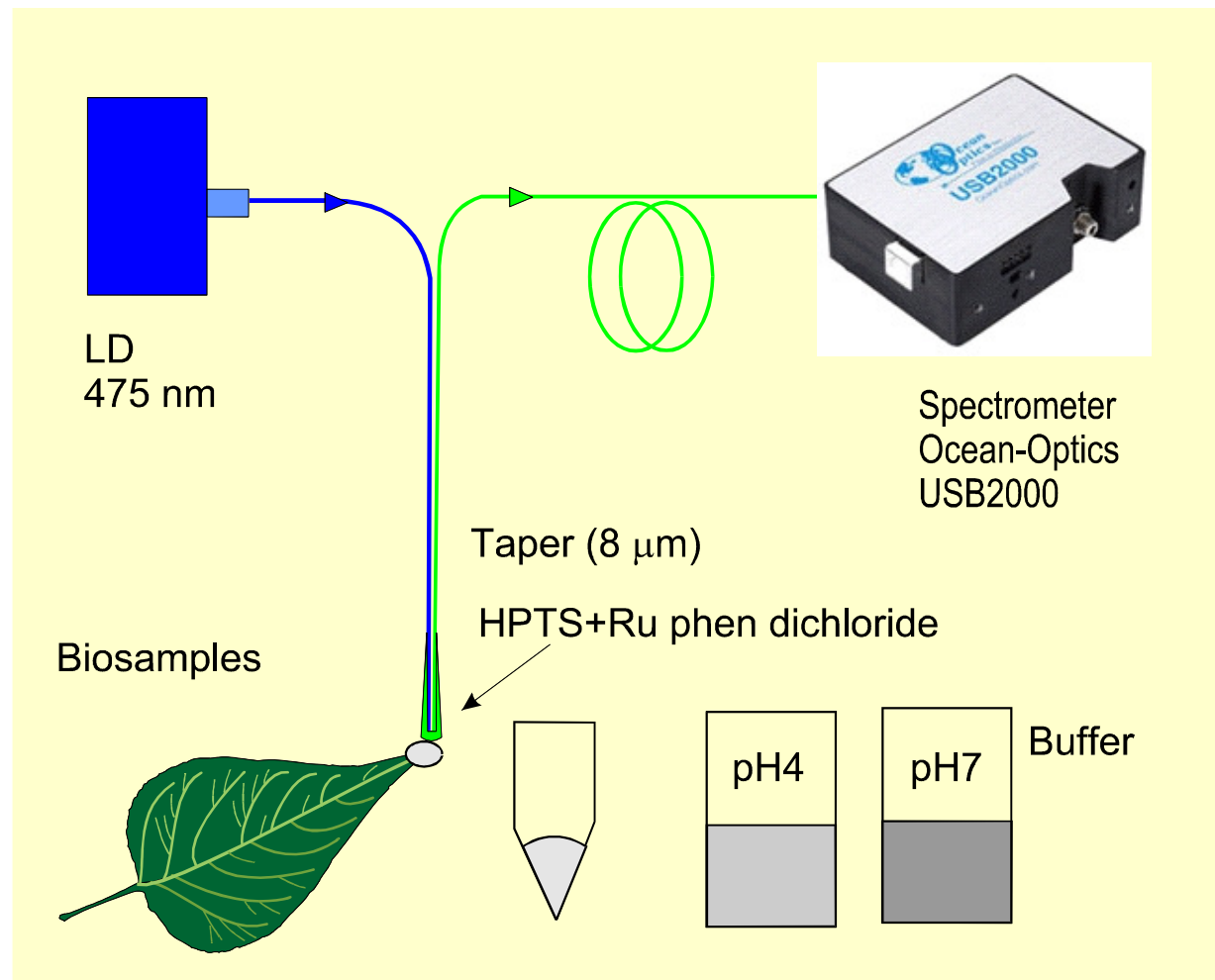
Časová odezva ~sekundy

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

Detekce pH pomocí fluorescenčního převodníku

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

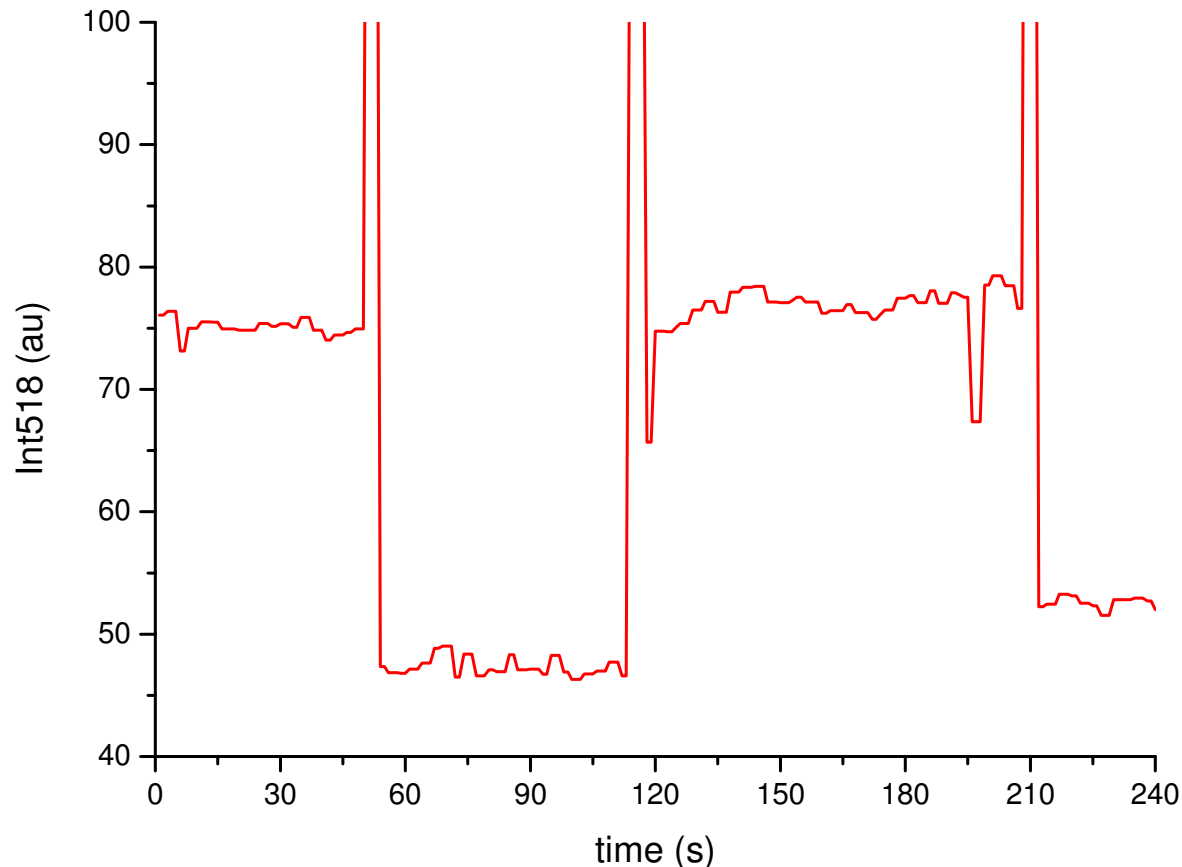
Fluorescence
HPTS + Ru-phen

Excitace $\lambda=475$ nm

Chyba stanovení pro pH <6; 9> je **0.2** (pH metr $\pm 0,08$)

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

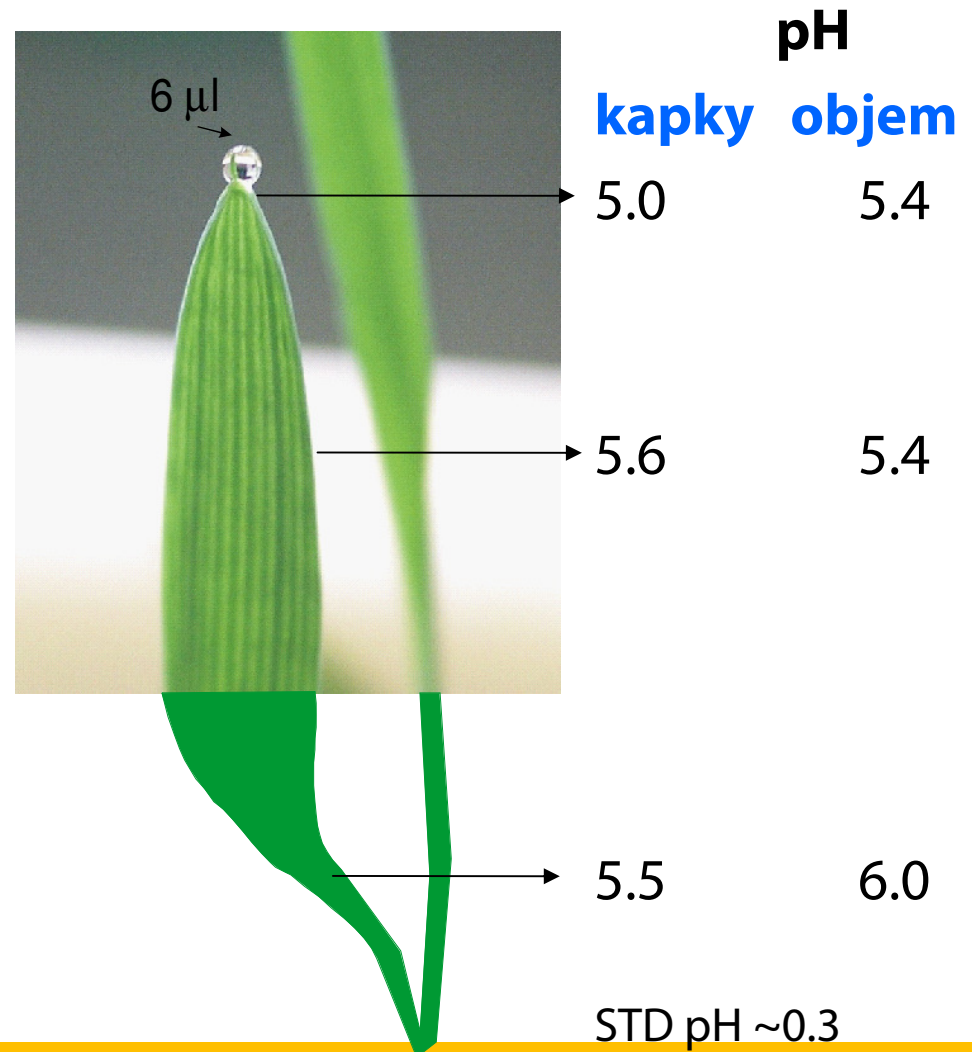
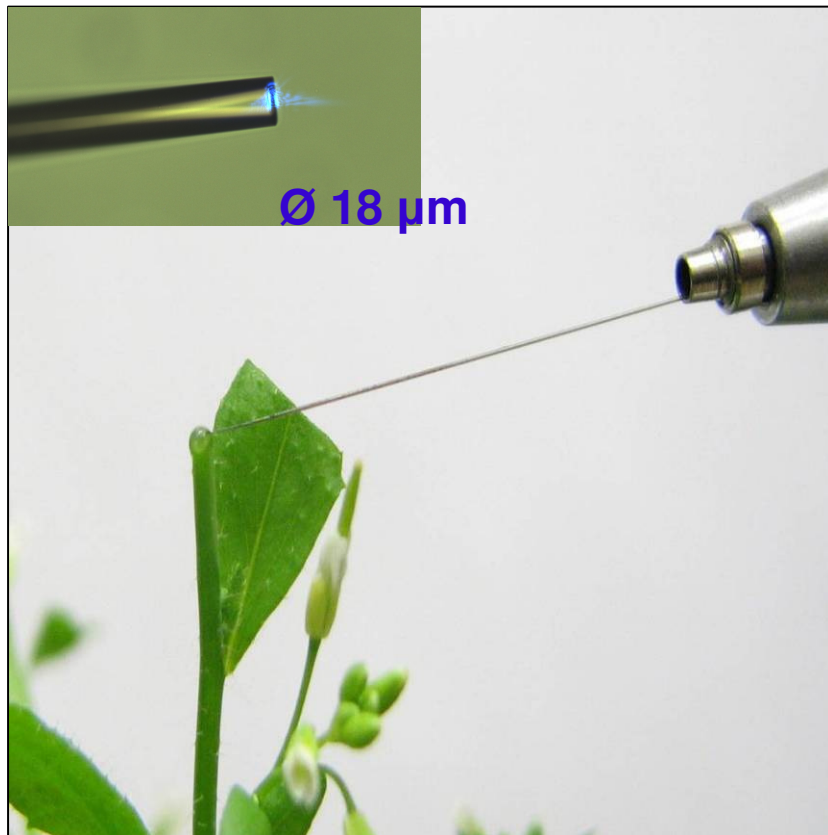
Excitace 450 nm

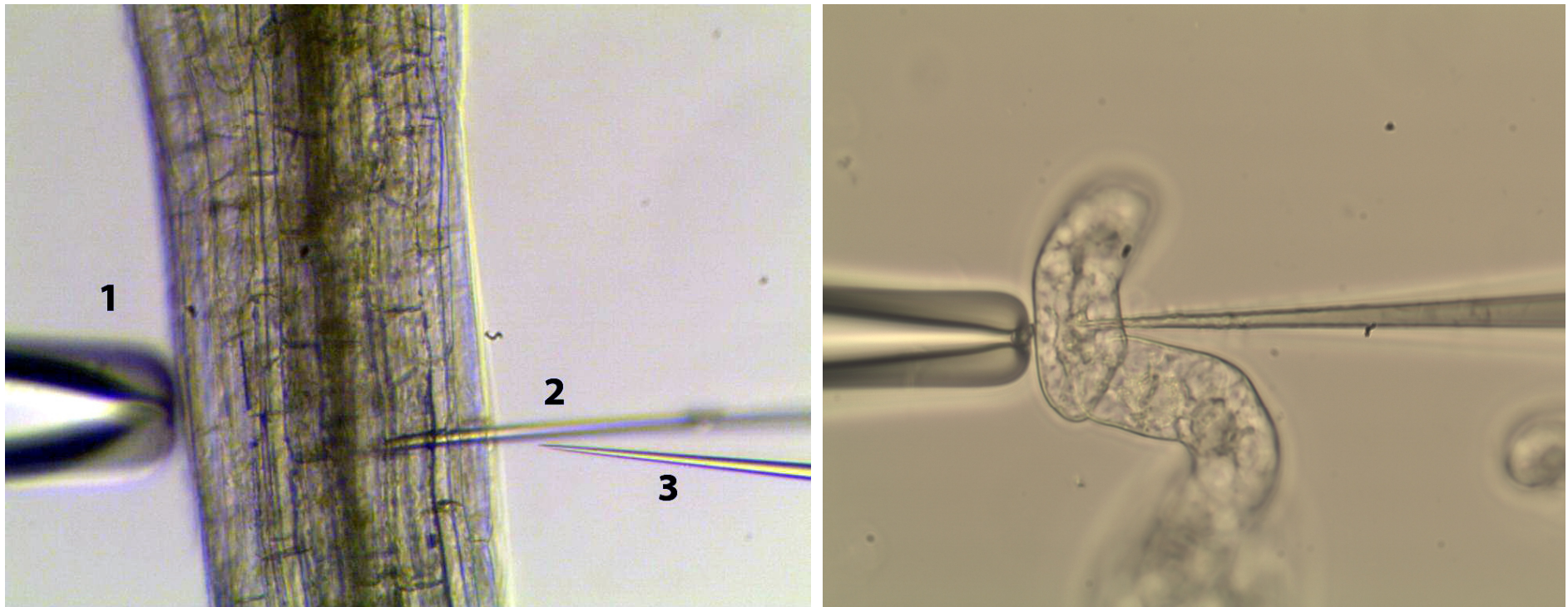
Časová odezva ~15-20 s, stabilita v rámci hodin. Upgrade.

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

Exudát ovsa

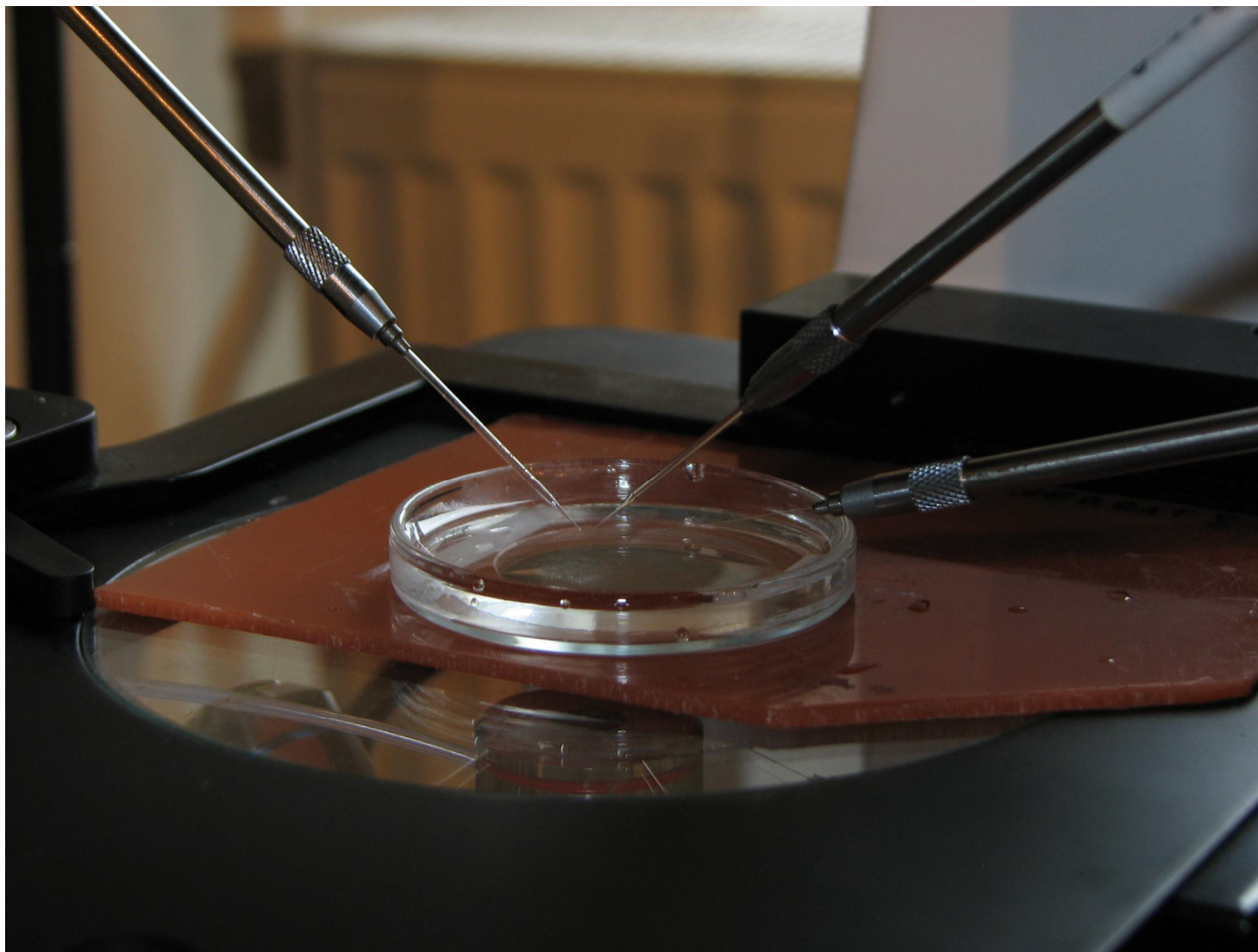

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

Kořen *Arabidopsis Thaliana* a buňky BY-2.

2. Detekce pH *in vivo* v bio-vzorcích

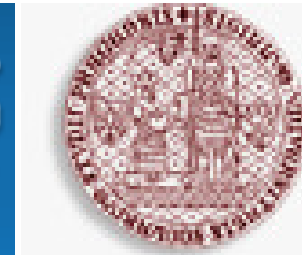
I TY se staň UFEm !

- **STUDIUM** (PGS, post-doc)

ČVUT – FJFI, FEL

UK – MFF, PŘF

VŠCHT

- **PROJEKTY** - partneři CZ

- **MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE**

Literatura - vláknové sensory

- **J.Dakin, B.Culshaw** : „Optical Fiber Sensors“, Artech House, 1997
- **G.Boisdé, A.Harmer** : „Chemical and Biochemical Sensing With Optical Fibers and Waveguides“, Artech House, London, 1996
- **K.T.V.Grattan, B.T.Meggitt** : Optical Fiber Sensor Technology, Vol.4, Kluwer, 1999
- **F.Baldini, A.N.Chester, J.Homola, S.Martelluci**, *Optical chemical sensors*, Springer 2006

Literatura & média

- **J. M. Senior** : Optical fiber communications - Principle and practise, Pearson Education Limited, Harlow, England, 2009.
- **A. Mendez, F.T. Morse** : Specialty optical fibers handbook, Elsevier Science & Technol, USA, 2006
- **J. Schrofel, K. Novotný** : Optické vlnovody, SNTL, 1986
- **Saaleh, Fotonika** (1 - 4), Matfyzpres
- **Československý časopis pro fyziku** 1/2010, 4-5/2010, 1/2011
- **Jemná mechanika a optika** 55 (2010)
- **Sdělovací technika** 3/2011
- **Panorama 21. století** 3/2012
- **ČT2 – PORT : Co dokážou lasery** - 29/9/2010
- **ČT2 – Věda a vědci : Zkrocené světlo** - 6/10/2010
- **ČT1 – České hlavy** – 10/2/2006
- <http://cas.msite.cesnet.cz/CESNET/Catalog/catalogs/default.aspx>
Optická detekce ... (2012)

Poděkování

Děkuji za pozornost

Týmu UFE a
za finanční podporu

- EU Commission
- Akademie věd ČR
- Grantová agentura ČR
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

